

สถานภาพของรายวิชาด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีในหลักสูตรดนตรีศึกษา
ระดับอุดมศึกษา
Statuses of Multicultural Music's Subjects in Higher Educational
Music Education Curriculum

ธีรวิทย์ กลิ่นจ้อย¹

Teerawit Klinjui¹

สยา ทันทะเวช²

Saya Thuntawech²

Received: February 17,2022 Revised: February 17,2022 Accepted: May 20,2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในหลักสูตรดนตรีศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวทางการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาเอกสารตัวเล่มหลักสูตรดนตรีศึกษา (มคอ.2) ของสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางด้านดนตรีศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตที่ได้จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 10 สถาบัน ซึ่งในการวิจัยมุ่งศึกษาใน 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1.ด้านข้อมูลพื้นฐานของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี 2.ด้านขอบเขตของเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี และ 3. ด้านขอบเขตของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภายในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี

ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านข้อมูลพื้นฐานของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี พบว่าสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มวิชาบังคับ 11 รายวิชา (ร้อยละ 35.48) และกลุ่มวิชาเลือก 20 รายวิชา (64.52)

2) ด้านสถานภาพรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งแบ่งออกเป็นสถานภาพด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในประเทศ 13 รายวิชา (ร้อยละ 41.94) นอกประเทศ 11 รายวิชา (ร้อยละ 35.48) ทั้งในและนอกประเทศ 7 วิชา (ร้อยละ 22.58) และ

3) ด้านขอบเขตของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มวิชาเชิงแนวคิดทฤษฎีทางดนตรี 9 วิชา (ร้อยละ 29.03) เชิงปฏิบัติทักษะดนตรี 16 วิชา (ร้อยละ 51.61) และเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น 6 วิชา (ร้อยละ 19.35) นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงคำสำคัญที่สื่อถึงเนื้อหา วัตถุประสงค์และความเป็นรายวิชาเชิงแนวคิดทฤษฎีทางดนตรี ปฏิบัติทักษะดนตรี และบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่นที่ชัดเจนสามารถเข้าใจภาพรวมของรายวิชาได้ แต่อย่างไรก็ตามรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีเป็นวิชาที่ควรมีการทบทวนในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ในฐานะการเรียนการสอนมีความจำเป็นในสังคมพหุวัฒนธรรมและโลกไร้พรมแดนในปัจจุบัน

คำสำคัญ: พหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา, หลักสูตรอุดมศึกษา, รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี

¹² สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Division of Music Education, Department of Arts Music and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

¹ Corresponding author Email: teerawit.kl@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study the status of courses related to multicultural music in music education program at the higher education level. This research was conducted with a qualitative research methodology according to the documentary research design. The music education curriculum (TQF 2) documents of the higher education institutions offering music education at the bachelor's degree level were studied, obtained from a purposive sampling from 10 educational institutions. The research aimed to study 3 important issues as follows: 1. Fundamentals of courses related to multicultural music; 2. The scope of the course content related to multicultural music and 3. The scope of the learning style model within the course related to multicultural music.

The results of this research indicated that 1. In terms of basic information of courses related to multicultural music, it was found to be divided into 2 groups: Group of 11 compulsory courses (35.48%) and 20 elective courses (64.52). 2. The status of courses related to multicultural music was divided into content status of learning about multicultural music in 13 courses related with culture inside the country (41.94%), 11 courses outside the country (35.48%), 7 courses both focused culture inside and outside the country (22.58%), and 3. The scope of the learning style model of courses related to music multiculturalism were divided into 3 groups, namely 9 music theory and concept subjects (29.03%), 16 music skills practical subjects (51.61%) and 6 subjects that integrated music and other disciplines (19.35%). In addition, the key words conveying the content, objectives and subject matter of music theory and concept, practice music skills and integration of music with other disciplines were also discussed in a clear, comprehensive overview of the course. However, the course of multicultural music should be reviewed in numerous dimensions related to curricular development as teaching and learning are essential in today's multicultural society and borderless world.

Keywords: Multicultural Music Education, Higher Education Curriculum, Multicultural Music Subjects

บทนำ

การเรียนการสอนทางด้านดนตรีศึกษาภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural Music Education) ถือเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมก็ได้ส่งผลโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีในอเมริกา ความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ระดับกระบวนทัศน์และปรัชญาในวงการดนตรีศึกษา (Music Education) ได้เกิดขึ้น ด้วยเดิมนั้นวิชาดนตรีศึกษาได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากปรัชญาดนตรีตะวันตก จึงมีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นดนตรีตะวันตกเป็นหลัก แต่ต่อมาในปี 1960 กระแสแนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) ได้ทำให้เกิดการปฏิรูปหลักสูตรในการทำการเรียนการสอนดนตรีศึกษาแบบเดิมใหม่ทั้งหมดภายใต้ความตระหนักถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมผ่านมิติของดนตรี (Mark and Madura, 2013) มีการมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนให้เกิดสมรรถนะทางวัฒนธรรมผ่านการเรียนรู้ดนตรี ซึ่งศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ และนันทิดา จันทรวงศ์ (2563) ได้กล่าวถึงแนวคิดการสอนดนตรีตามแนวทางพหุวัฒนธรรมดังกล่าวที่มีหลักคิดในการพัฒนามนุษย์

ให้มีความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย สร้างความรู้จัก เข้าใจ ยอมรับ รวมทั้งเปิดกว้างต่อดนตรี ซึ่งในอีกมิติหนึ่งทางด้านความเป็นดนตรีศึกษา คือการใช้ดนตรีในการพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ โสตราประสาท อารมณ์ สังคม ปัญญา ผ่านกิจกรรมดนตรีและประสบการณ์ทางด้านดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2551) โดยใช้ดนตรีหลากหลายชนิดและหลากหลายวัฒนธรรม และนอกจากนั้นยังมุ่งเน้นสร้างความเท่าเทียมลอคอคติทางด้านวัฒนธรรมในมิติทางด้านดนตรีศึกษา (ศักดิ์ชัย หิริญรักษ์ และนันท์ดา จันทร์างศุ, 2560)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเรียนการสอนทางด้านดนตรีที่อยู่ในระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการมาอย่างยาวนานกว่า 80 ปี (Thuntawech & Trakanrung, 2017 p.30) และในส่วนของการจัดการศึกษาทางด้านดนตรีศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นเริ่มต้นในราวปีพุทธศักราช 2500 โดยมีสถานะเป็นวิชาโทในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาพัฒนามาเป็นวิชาเอกในปีพุทธศักราช 2515 นอกจากนั้นถัดมาราวปีพุทธศักราช 2530 เป็นต้นมาก็เริ่มมีสถาบันอุดมศึกษาจำนวนมากเปิดหลักสูตรทำการเรียนการสอนด้านดนตรีศึกษาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ทั้งดนตรีศึกษาในแบบฉบับดนตรีที่อยู่ในวัฒนธรรมไทย (ดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน/ดนตรีท้องถิ่น) และดนตรีศึกษาอย่างแนวทางวัฒนธรรมตะวันตก (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561 น.40) โดยการเรียนการสอนในทุก ๆ หลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรสำหรับจัดการศึกษาสำหรับครู

อย่างไรก็ตาม หลักสูตรการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงกระแสสังคมโลกที่กล่าวถึงสภาพความหลากหลายในสังคมและเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของผู้คน วัฒนธรรม และภาษา สภาวะโลกไร้พรมแดนในเชิงประชากร ความรู้ และแนวคิด ที่เกิดขึ้นทั่วทุกแห่ง อีกทั้งอิทธิพลจาก กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และกระแสการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยหยิบยืมแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) มาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดการหลักสูตรการศึกษาอย่างเป็นทางการมากขึ้น (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561 น.46-48) ด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งหลายดังที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ภายใต้สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะสถาบันผลิตครูทุกแห่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาในส่วนของปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การสร้างความรู้ภายในหลักสูตร ตลอดจนการเรียนการสอนที่สามารถบ่มเพาะผู้เรียนในเชิงวิคิดและวิถีปฏิบัติที่ครบถ้วนหลากหลายให้กับผู้เรียนในหลักสูตรพร้อมต่อการรับมือสถานการณ์ดังที่กล่าวข้างต้น รวมทั้งหลักสูตรดนตรีศึกษาที่ทำการผลิตครูดนตรีด้วยเช่นกัน ทำให้มีรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีปรากฏตัวตนและถูกกล่าวถึงมากขึ้นในหลักสูตรดนตรีศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ รายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีจะเป็นองค์ความรู้สำคัญสำหรับครูดนตรีในยุคปัจจุบันตลอดจนอนาคต สามารถสอดรับกับปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้ภายใต้สถานศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม อีกทั้งในปัจจุบัน “หลักสูตรผลิตครูดนตรี” ได้มีการดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.) และแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปี 2560 – 2579 ที่มุ่งเน้นการสร้างมาตรฐานระดับสากลรวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมให้เกิดแก่ผู้เรียนหรือผู้ที่จบจากหลักสูตร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 น. ๗) ได้มีการร่างและประกาศใช้แก่สถาบันที่เปิดหลักสูตรผลิตครูดนตรีทั่วประเทศ โดยในการตอบรับนโยบายดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาส่งเสริมสมรรถนะทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นได้ในผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะทางวัฒนธรรมอีกด้วย (Partnership for 21st Century Learning, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงในประเด็นด้านความสำคัญของรายวิชาด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีนั้นขาดการจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของสังคมและวงการการศึกษาดนตรี (คณิเทพ ปิตุภูมิณาค, 2560; ศักดิ์ชัย หิริญรักษ์ และ นันท์ดา จันทร์างศุ, 2560) จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในประเด็นด้านสถานภาพรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีที่ว่าด้วยการเรียนการสอนวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างหลากหลาย ดังนั้นในการศึกษารั้งนี้จึงมุ่ง

ศึกษาในส่วนของรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีในหลักสูตรดนตรีศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มสถาบันสังกัดกลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยกลุ่มที่มีการจัดการเรียนการสอนผลิตครูดนตรีเยอะที่สุด (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) โดยจะพิจารณาในด้านของ จำนวนรายวิชา ขอบเขตและสถานภาพของรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมในหลักสูตรดนตรีศึกษา เพื่อทำความเข้าใจผ่านสถานภาพโดยภาพรวมของรายวิชาดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสถานภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในหลักสูตรดนตรีศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (รัตนะ บัวสนธิ์, 2558) ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาจากเล่มหลักสูตรดนตรีศึกษา (มคอ.2) ของสถาบันที่กำหนด ศึกษานี้อาณาและนำเสนอผลในเชิงพรรณนา ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ หลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนในหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาดนตรีศึกษาภายในประเทศไทย จำนวน 41 สถาบันสังกัด “กลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น” ซึ่งแบ่งสังกัดตามประกาศของกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยมีการกำหนดตัวอย่างวิจัยด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

กลุ่มตัวอย่าง คือ หลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนในหลักสูตรครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาดนตรีศึกษาประเทศไทยที่ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 สถาบัน รวม 10 หลักสูตร ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

- 1) เป็นสถาบันที่เปิดสอนในหลักสูตรที่สังกัด หรือเป็นหลักสูตรร่วมผลิตเกี่ยวกับสาขาครุศาสตร์/บัณฑิต/การศึกษามัธยมศึกษา/ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
- 2) เป็นสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดนตรีศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต (ผลิตครูดนตรี) มาไม่ต่ำกว่า 10 ปี
- 3) เป็นสถาบันที่อยู่ในสังกัด “กลุ่มมหาวิทยาลัยกลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น” ตามประกาศสังกัดสถาบันของกระทรวงฯ (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

จากการสืบค้นข้อมูลเล่มหลักสูตร (มคอ. 2) พบว่ามีหลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอนทางด้านดนตรีศึกษาของทั้งหมด 19 หลักสูตร และสามารถค้นพบข้อมูลเล่มหลักสูตรได้ทั้งหมดเพียง 10 ฉบับจาก 10 หลักสูตรเท่านั้น เนื่องจากข้อจำกัดเมื่อทำการเก็บข้อมูลในสนามแล้วประสบปัญหาความไม่พร้อมของแหล่งข้อมูลเอกสารภายในสนาม เช่น เข้าถึงข้อมูลหลักสูตรไม่ได้เนื่องจากจำกัดเฉพาะบุคลากรภายในสถาบัน, ปัญหาเอกสารสูญหายไปจากหน้าเว็บเพจคณะ/สาขาวิชา, ไม่มีการนำเอาตัวเล่ม มคอ.2 มาใส่ไว้ในระบบนำเสนอข้อมูลหลักสูตรของเว็บไซต์คณะ/สาขาวิชา, ไฟล์เอกสารต้นทางเสียหายไม่สามารถเปิดได้ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ในการเก็บและจัดการข้อมูล

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการคัดเลือกเอกสารเล่มหลักสูตรดนตรีศึกษา (มคอ.2) จากสถาบันอุดมศึกษาที่กำหนดตามคุณสมบัติ โดยแบ่งประเด็นการเก็บข้อมูลเป็น 3 ประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่
 - 1.1 ด้านจำนวนรายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี
 - 1.2 ด้านสภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี
 - 1.3 ด้านขอบเขตการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี
2. นำข้อมูลบันทึกลงในแบบวิเคราะห์เอกสาร
3. ทวนสอบข้อมูลที่เก็บผ่านแบบสำรวจเอกสารอีกครั้งและทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ต้องการเพื่อเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. หลังจากจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสำรวจเอกสารตามประเด็นที่กำหนด และผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล
2. สรุปและอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าโดยมุ่งอภิปรายตามประเด็นของชุดข้อมูลที่ได้จัดเรียงไว้เพื่อให้ได้มาซึ่งสภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี ลักษณะร่วมที่เหมือนและแตกต่างของสภาพของรายวิชาในหลักสูตรดนตรีศึกษา โดยผ่านการนำเสนอในรูปแบบดังนี้
 - 2.1 นำเสนอและสรุปผลการวิจัยในรูปแบบจำนวนตัวเลขและค่าอัตราร้อยละในส่วนของข้อมูลด้านจำนวนและด้านสภาพรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี
 - 2.2 นำเสนอและสรุปผลการวิจัยจากการทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการเขียนพรรณนาในส่วนของสภาพและขอบเขตของรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี

ผลการวิจัย

จากศึกษารายวิชาที่เกี่ยวข้องด้านพหุวัฒนธรรมในหลักสูตรดนตรีศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่นมีข้อค้นพบในเบื้องต้นว่า จากทั้งหมด 10 หลักสูตรที่ทำการศึกษา มี 1 หลักสูตรที่พบว่าการจัดสรรรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีไว้ในหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลของการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในประเด็นที่กำหนดไว้ทั้ง 3 ด้านโดยจะเป็นข้อมูลจาก 9 หลักสูตรในตามลำดับต่อไปนี้

1. ด้านข้อมูลทั่วไปของรายวิชาในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี

จากการศึกษารายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีภายในหลักสูตรดนตรีศึกษา จากทั้ง 9 หลักสูตร โดยพิจารณาจากชื่อวิชาและคำอธิบายรายวิชา ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลเชิงตัวเลขในภาพรวมแจกแจงเป็นข้อมูลตามกลุ่มได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลข้อมูลทั่วไปของรายวิชา

สภาพรายวิชา	จำนวนรายวิชาที่พบ	ค่าอัตราส่วนร้อยละ
กลุ่มวิชาบังคับ	11	ร้อยละ 35.48
กลุ่มวิชาเลือก	20	ร้อยละ 64.52
รวม	31	100.00

จากข้อมูลในตารางที่ 1 สามารถแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของสถานภาพของตัวรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษาในหลักสูตรที่ทำการศึกษาทั้ง 9 หลักสูตรโดยสามารถจำแนกเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพเป็นวิชาบังคับที่มีอัตราส่วนร้อยละ 35.48 ในขณะที่ตัวรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษาที่มีสถานภาพเป็นวิชาเลือก มีอัตราส่วนร้อยละ 64.52 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ากลุ่มวิชาบังคับมีอัตราส่วนที่ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของอัตราส่วนกลุ่มวิชาเลือก

2. ด้านขอบเขตของเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี

จากการศึกษาด้านขอบเขตของเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีจาก 9 หลักสูตรสามารถชี้ให้เห็นภาพรวมด้านขอบเขตของเนื้อหาวิชาได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลขอบเขตของเนื้อหาวิชาด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้

เนื้อหาการจัดการเรียนรู้	จำนวนรายวิชาที่พบ	ค่าอัตราส่วนร้อยละ
เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในประเทศไทย	13	41.94
เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมดนตรีนอกประเทศไทย	11	35.48
เกี่ยวกับทั้งพหุวัฒนธรรมดนตรีในและนอกประเทศไทย	7	22.58
รวม	31	100.00

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่าใน 31 รายวิชาจากทั้ง 9 หลักสูตรมีเนื้อหาการสอนที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างกัน โดยรายวิชาที่มีเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในประเทศไทยคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 41.94 ซึ่งถือว่ามีอัตราส่วนมากที่สุด และในลำดับรองลงมาคือรายวิชาที่มีเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมดนตรีนอกประเทศไทยคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 35.48 และในลำดับท้ายสุดคือรายวิชาที่มีเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับทั้งพหุวัฒนธรรมดนตรีในและนอกประเทศไทยคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 22.58 ซึ่งเป็นกลุ่มเนื้อหาที่มีค่าอัตราส่วนน้อยที่สุด

นอกจากนั้นจากข้อมูลข้างต้นยังสามารถแสดงให้เห็นว่ารูปแบบเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีในแต่ละหลักสูตรนั้นมีความหลากหลายของพื้นที่ทางวัฒนธรรมดนตรีที่นำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้อยู่มากพอสมควรทั้งในและนอก และผสมผสานทั้งในและนอกประเทศไทย

3. ด้านขอบเขตของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภายในรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี

ตารางที่ 3 แสดงผลจำนวนขอบเขตรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

รายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรี	จำนวนรายวิชาที่พบ	ค่าอัตราส่วนร้อยละ
กลุ่มวิชาเชิงแนวคิดทฤษฎีทางดนตรี	9	29.03
กลุ่มวิชาเชิงปฏิบัติทักษะดนตรี	16	51.61
กลุ่มวิชาเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น	6	19.35
รวม	31	100.00

จากผลการศึกษานี้จำนวนปริมาณรายวิชาในตารางที่ 3 พบว่ามีรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ พหุวัฒนธรรมดนตรีทั้งสิ้นจำนวน 31 รายวิชา และหากนับจำนวนรายวิชาด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีแยกไป ในแต่ละกลุ่มตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาจพบว่าแต่ละกลุ่มมีอัตราส่วนของรายวิชาที่ไม่เท่ากัน โดยกลุ่มวิชาเชิงปฏิบัติทักษะดนตรีมีอัตราส่วนร้อยละ 51.61 ซึ่งถือว่ามีค่าอัตราส่วนมากที่สุด กลุ่มวิชาเชิงแนวคิดทฤษฎีทางดนตรีที่มีอัตราส่วนร้อยละ 29.03 ที่มีค่าอัตราส่วนรองลงมา และกลุ่มวิชาเชิงบูรณาการ ดนตรีกับศาสตร์อื่นที่มีอัตรา 19.35 ซึ่งมีอัตราส่วนน้อยที่สุด นอกจากนี้จากยังพบว่าแต่ละหลักสูตร มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีทั้งในกลุ่มวิชาเชิงทฤษฎีดนตรี เชิงปฏิบัติทักษะดนตรี และเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่นจำนวนเริ่มต้นตั้งแต่ 1 - 7 รายวิชา ต่อ 1 หลักสูตร โดยบางหลักสูตร อาจมีครบทั้ง 3 กลุ่มวิชา หรือในบางหลักสูตรอาจมีเพียงวิชาใดวิชาหนึ่ง อีกทั้งยังมีรายวิชาที่ทั้งเหมือน และแตกต่างกันในแต่ละสถาบัน โดยผู้วิจัยนำเสนอรายวิชาในกลุ่มที่เหมือนกัน ได้แก่ ดนตรีพื้นบ้านไทย (Thai Folk Music) ดนตรีโลก (World Music) ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา/มานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) ในส่วนของรายวิชาที่มีความจำเพาะเจาะจงไม่เหมือนสถาบันอื่น เช่น ดนตรีลุ่มแม่น้ำแม่กลอง (Music in Mae Klong Basin) ทักษะดนตรีเอเชีย (Asian Music Practicum) ดนตรีล้านนา (Lanna Music) เป็นต้น

นอกจากนี้การศึกษาขอบเขตของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรม ดนตรี ที่ทำการศึกษาและวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาที่ได้กล่าวถึงขอบเขตและเนื้อหาโดยภาพรวมของ รายวิชา พบว่าในแต่ละรายวิชาจะมีคำอธิบายรายวิชาที่มีเนื้อความที่สอดคล้องกับชื่อรายวิชา รวมถึง การกล่าวถึงจุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เฉพาะรายวิชาและขอบเขตด้านเนื้อหาในรายวิชาไว้ อย่างค่อนข้างชัดเจน ซึ่งในบางรายวิชาแม้จะอยู่คนละหลักสูตรหรือคนละสถาบันแต่ก็มีความคล้ายคลึงกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีบางรายวิชาที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน โดยในประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปผลตาม กลุ่มวิชาได้ดังนี้

3.1 กลุ่มวิชาเชิงแนวคิดทฤษฎีทางดนตรี: ในขอบเขตการจัดการเรียนรู้วิชาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี ทางพหุวัฒนธรรมดนตรี อย่างเช่น วิชามานุษยดนตรีวิทยา ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา ดนตรีและนาฏศิลป์ พื้นถิ่น มักมีคำสำคัญที่ปรากฏระบุจำนวนรายวิชาจาก 10 หลักสูตรร่วมกันคือ “การศึกษาวิธีการ” “แนวคิด” “หลักการ” “ความสำคัญ” เป็นต้น ซึ่งมีการมุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนในเรื่องของแนวคิด และหลักการสำคัญในการเข้าถึงหรือเข้าใจดนตรี รวมถึงแนวทางปฏิบัติเชิงวิวิธวิทยาในการจะศึกษาดนตรี หรือเข้าถึงความรู้มิใช่เพียงในฐานะวิชาเชิงปฏิบัติเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญในส่วนของวิธีคิดและวิธีการ เข้าถึงความรู้อันลึกซึ้งของดนตรีเพื่อนำไปสู่รายวิชาเชิงปฏิบัติหรือเชิงบูรณาการต่อไป

3.2 กลุ่มวิชาเชิงปฏิบัติทักษะดนตรี: จากการศึกษาขอบเขตการจัดการเรียนรู้พบว่า รายวิชา ทางด้านการปฏิบัติทักษะดนตรีที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี เช่น ดนตรีพื้นบ้านไทย ทักษะดนตรี เอเชีย ดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง เป็นต้น ซึ่งมักมีคำสำคัญที่ปรากฏร่วมกันในคำอธิบายรายวิชา คือ “การฝึก ปฏิบัติ” “การจำแนกประเภท” “การปฏิบัติได้ถูกต้อง” “การปฏิบัติได้ในขั้นเบื้องต้น” เป็นต้น ซึ่งคำสำคัญ เหล่านี้สามารถสะท้อนขอบเขตของรายวิชาทางด้านปฏิบัติทักษะได้ค่อนข้างชัดเจน คือ มีการมุ่งเน้น การปฏิบัติให้เกิดทักษะในขั้นต้น หรือจนถึงขั้นปฏิบัติได้อย่างแม่นยำ ซึ่งมีการกล่าวถึงการทำความเข้าใจ พหุวัฒนธรรมดนตรีในเชิงของความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติไปด้วย โดยส่วนใหญ่เน้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ ไม่ได้เน้นให้เชี่ยวชาญในวัฒนธรรมดนตรีในขั้นลึกซึ้ง

3.3 กลุ่มวิชาเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น: จากการศึกษาขอบเขตเนื้อหาของรายวิชาจาก คำอธิบายรายวิชาในกลุ่มวิชาจะแตกต่างจากสองกลุ่มวิชาข้างต้นในส่วนที่มีการกล่าวถึงศาสตร์อื่นโดยใช้ ดนตรีเป็นฐานในการเชื่อมโยงไปสู่ศาสตร์นั้น ๆ หรือในทางกลับกันก็ใช้ศาสตร์ต่าง ๆ ในการเข้าถึงและ ทำความเข้าใจดนตรีเช่นกัน ยกตัวอย่างคำสำคัญที่สนับสนุนข้อสรุปดังกล่าว เช่น “ความสัมพันธ์ของดนตรี ในระดับภูมิภาค” “ทำความเข้าใจดนตรีกับเรื่องภูมิประเทศ” “เข้าใจดนตรีในเชิงวัฒนธรรมเข้าใจดนตรี

และเข้าใจประเพณี” และ “เข้าใจดนตรีในเชิงประวัติศาสตร์” โดยคำอธิบายรายวิชามักเป็นของวิชา จำพวก ดนตรีโลก การศึกษาดนตรีท้องถิ่น หรือ ดนตรีเอเชียศึกษา เป็นต้น

สรุปผลและอภิปรายผล

จากการศึกษาสถานภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีที่มีการจัดการเรียนรู้อยู่ใน หลักสูตรดนตรีศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มสถาบันสังกัดกลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือ ชุมชนอื่น สามารถชี้ให้เห็นภาพรวมของการมีอยู่ของรายวิชาไม่ว่าจะเป็นในด้านของจำนวนรายวิชา การมีอยู่ ของรายวิชานั้นมีอยู่อย่างไรและมีขอบเขตชัดเจนมากน้อยเพียงไร สังเกตได้จากผลข้อมูลข้างต้น ในด้านจำนวนและสถานภาพของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีภายในหลักสูตรดนตรีศึกษา ของกลุ่มสถาบันที่กำหนดเลือกมาทำการศึกษานั้น เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเชิงจำนวนตัวเลขจะพบว่า ปัจจุบันมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีในจำนวนที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวน วิชาอื่น ๆ อีกทั้งวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีมักจะถูกจัดอยู่ในส่วนของวิชาโทหรือวิชาเลือกเสรี ซึ่งผลที่ติดตามมาคือการจัดการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ แม้ว่าจะมีการปรากฏตัวตนของรายวิชา ดังกล่าวอยู่ในหลักสูตรก็ตาม

นอกจากนี้ ข้อสรุปในประเด็นด้านขอบเขตเนื้อหาของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี ที่พยายามชี้ให้เห็นถึงขอบเขตด้านเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี ทั้งในเชิงทฤษฎีดนตรี ปฏิบัติทักษะดนตรี และบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น ๆ นอกจากทำให้เข้าใจ ตัวรายวิชา ขอบเขต และทิศทางการจัดการเรียนรู้แล้ว ยังสามารถใช้เป็นข้ออธิบายได้ว่า สำหรับในบาง หลักสูตรที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีจัดสรรอยู่ในหลักสูตรครบทั้งสามกลุ่มนั้น อาจส่งผลให้ ผู้เรียนสามารถมีประสบการณ์ทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีที่ค่อนข้างครบถ้วน ทั้งทักษะ ความรู้ และวิธี คิด สำหรับบางหลักสูตรที่มีรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีอยู่ไม่มากหรือมีเพียงกลุ่มวิชาเดียว โดย ส่วนมารายวิชานั้นมักเป็นกลุ่มทางด้านวิชาเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น ๆ และวิชาเชิงปฏิบัติทักษะ ดนตรี เช่น ดนตรีโลก และปฏิบัติดนตรีพื้นบ้านไทย เป็นต้น อาจประมวลผลได้ว่าการจำกัดรายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีให้มีเพียงวิชาเดียว หรือจำนวนวิชาไม่มากนักภายในหลักสูตรหนึ่ง ๆ จะมีการเลือก ให้จัดการเรียนการสอนในกลุ่มรายวิชาที่สามารถสร้างประสบการณ์ทางพหุวัฒนธรรมดนตรีให้กับผู้เรียน ให้ได้มากที่สุดเท่าที่รายวิชาหนึ่งจะสามารถทำได้ กล่าวคือ กรณีตลอดหลักสูตรมีเพียงวิชาดนตรีโลกวิชา เดียวที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี ก็สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างประสบการณ์ทั้งด้านการฟัง การดู การคิด หรืออาจมีในสถานการณ์การปฏิบัติด้วยเล็กน้อย

ทว่าหากพิจารณาต่อไปอีกจากจุดที่ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้ค้นพบ คืออาจสามารถอธิบายถึง ปรากฏการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและเกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากประเด็นจากผลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะ ขอเสนอ ข้อสังเกตที่มาจากการวิจัยในครั้งนี้อภิปรายผ่านการมุมมองดังต่อไปนี้

มุมมองด้านบริบทพื้นที่สังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา

เมื่อเราพิจารณาในด้านของสภาพสังคมปัจจุบันทั้งในมุมทั่วไปดังที่สังเกตได้จากสภาพสังคมที่ เต็มไปด้วยความไร้พรมแดนทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา ความรู้ และการศึกษา ผู้คนมากมายอาศัยอยู่ ในสังคมของเราผู้ซึ่งเป็นคนไทยและรวมถึงสังคมอื่นในทุกประเทศด้วย และในมุมของแผนการจัดการ ศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันที่แม้ว่าจะมีการมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนมุ่งเป้าที่ผู้เรียนหรือ ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่มีมาตรฐานสากล และมีความเป็นพลเมืองโลกที่พร้อมรู้รับปรับตัวกับ สังคมพหุวัฒนธรรมตามทักษะสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อที่ว่าด้วยเรื่องทักษะข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Skills) ในศตวรรษที่ 21 แต่ในปัจจุบันโดยส่วนมากภายในหลักสูตรดนตรีศึกษาของกลุ่มสถาบัน ต่าง ๆ ก็ยังคงมีการกล่าวถึงเรื่องของการหยิบยกประเด็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่ง ในการออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรมไม่มากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น

ที่กล่าวมานี้ อาจเกิดปัญหาระดับสังคมกว้างได้ เช่น ภายในสถาบันที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่พัฒนาธรรม แต่ยังคงใช้หลักสูตรที่ไม่ได้กล่าวถึงหรือมีการจัดการหยาบกระด้างด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จำเป็นในการนำมาออกแบบหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบท ณ สังคมนั้น ๆ เท่าที่ควร ซึ่งในประเด็นที่ได้กล่าวมานั้น สอดคล้องกับประเด็นหนึ่งในงานของ คมิเทพ ปิตุภูมิภาค (2550, น.112-114) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาดนตรีระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีการกล่าวถึงประเด็นหนึ่งที่สำคัญในงานศึกษาดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรที่ออกแบบไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เน้นวัฒนธรรมกระแสหลัก และขาดความคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ อันเป็นประเด็นที่นำมาซึ่งปัญหาระดับสังคมที่กระทบเป็นลูกโซ่ กล่าวคือ ผู้เรียนเข้าเรียนในหลักสูตรดนตรีที่มีลักษณะดังที่กล่าวไป เมื่อสำเร็จการศึกษามาจำเป็นต้องประกอบอาชีพเป็นผู้สอนวิชาดนตรี ณ โรงเรียนในพื้นที่ที่วัฒนธรรม แต่ไม่สามารถสอนดนตรีในพื้นที่หรือเรื่องเกี่ยวข้องในบริบทวัฒนธรรมนั้นได้ เนื่องจากขาดความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการเผชิญหน้ากับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อมาคือการจัดการศึกษาดนตรีศึกษาในระบบโรงเรียนเกิดการชะงัก เพราะผู้สอนไม่เข้าใจดนตรีในวัฒนธรรมนั้น และผู้เรียนที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นก็ไม่เข้าใจดนตรีที่ผู้สอนทำการสอนเช่นกัน

มุมมองด้านการสะท้อนย้อนคิดเกี่ยวกับหลักสูตร

จากปัญหาข้างต้นที่เสมือนเป็นจุดย่อย ๆ ของปัญหาในสังคมที่รอการแก้ไข และอาจถูกมองผิวเผินว่าไม่สำคัญหรือเป็นสิ่งไกลตัว แต่ในทางกลับกันหากเรามองว่าปัญหาเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นพร้อมกันที่หลากหลายพื้นที่ที่มีลักษณะและปัจจัยเดียวกัน ย่อมนำมาซึ่งปัญหาระดับชาติในวงกว้างอย่างแน่นอน ดังนั้นสิ่งที่สถาบันที่เปิดสอนในหลักสูตรผลิตครูดนตรีทั้งหลายควรอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึง ร่วมกับทบทวนสิ่งที่เป็นอยู่และมองหาโอกาสในการใช้สิ่งที่มีมาจัดเรียง ออกแบบ หรือกระทำการอย่างใดก็ตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระดับหลักสูตร อันเป็นต้นทางของการผลิตครูผู้สอนด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านดนตรี ให้สามารถเข้าสู่สังคมและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งงานวิจัยของ Thuntawech and Trakamrung (2017, p.43) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจเกี่ยวกับคุณสมบัติหลักสูตรดนตรีเชิงอุดมคติของสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้กล่าวตอนหนึ่งในงานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นของหลักสูตรดนตรีนั้นจำเป็นต้องปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม (social need) เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ แตกต่างจากบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมในหลากหลายประเทศ ในทางการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านศิลปวัฒนธรรมควรต้องทำความเข้าใจและนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์มาปรับใช้ให้เหมาะสมโดยสถาบันและหลักสูตรดนตรีไม่ควรจำกัดตนเองในการจัดการเรียนรู้หรือออกแบบหลักสูตรเฉพาะเนื้อหาทางด้านดนตรีไทยหรือดนตรีตะวันตกเท่านั้น นอกเหนือจากดนตรีเหล่านี้แล้วควรอย่างยิ่งที่จะมีการกล่าวถึง และจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีท้องถิ่นและดนตรีจากทั่วโลกอย่างกว้างขวาง เพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ร่วมสมัยกับปัจจุบันนี้ มีความเป็นไปได้ว่าหลักสูตรดนตรีศึกษาในฐานะหลักสูตรผลิตครูดนตรี ผู้มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมโดยตรง ควรอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนถึงเรื่องราวเหล่านี้ พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการให้ความสำคัญและให้น้ำหนักที่มากขึ้นกับรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี ด้วยเหตุที่ว่าจากปริมาณผู้เรียนในสถาบันผลิตครูดนตรีนั้น ตัวสถาบันหรือตัวหลักสูตรเองไม่สามารถคาดการณ์ได้อย่างแน่นอนและแม่นยำว่าผู้ผ่านหลักสูตรดังกล่าวไปจะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่แห่งใด มีสภาพและบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมอย่างไร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมพร้อมครูดนตรีก่อนประจำการ (Pre-service Teacher) ให้มีประสบการณ์ดนตรีที่กว้างไกลและหลากหลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบและจัดการเรียนรู้อันเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สอนดนตรีในอนาคต และยังพัฒนาให้ผู้ที่มีประสบการณ์ดังกล่าวมีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม มีทักษะทางวัฒนธรรมที่สามารถรับมือกับความแตกต่างหลากหลายในหลากหลายมิติ (Campbell & Anderson, 2010 p.3) ซึ่งสิ่งที่กล่าวมายังสอดคล้องกับข้อเสนอในงานวิจัยของ ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ และนันทิดา จันทร์ทางศุ (2560, น.118) ที่กล่าวว่า

สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดหลักสูตรผลิตครูดนตรีควรมีการทบทวนหลักสูตรถึงความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมในการเติมเต็มความรู้ให้แก่ครูดนตรีทั่วประเทศทั้งในกลุ่มก่อนประจำการและกลุ่มประจำการ เพื่อสอดคล้องกับสภาพสังคมระดับประเทศและระดับโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะเวลา

มุมมองด้านทรัพยากรบุคคลด้านการจัดการเรียนรู้

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรกล่าวถึง คือ ประเด็นด้านขอบเขตของเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษพบว่า ส่วนของคำอธิบายรายวิชาได้บอกขอบเขตและวัตถุประสงค์ของรายวิชาไว้อย่างครบถ้วนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นวิชาเชิงทฤษฎีดนตรี เชิงปฏิบัติทักษะดนตรี หรือเชิงบูรณาการดนตรีกับศาสตร์อื่น หากการจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอดจนการวัดและประเมินผลได้ตามขอบเขตที่รายวิชาพึงสัมฤทธิ์ผล ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในเชิง ความรู้ ทักษะ วิธีคิด ตลอดจนเกิดสมรรถนะทางด้านพหุวัฒนธรรมดนตรีแก่ตัวผู้เรียน และสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ประเด็นดังกล่าวสัมฤทธิ์ผล คือครูผู้สอน ซึ่งในส่วนนี้สอดคล้องกับงานเขียนของ นางเยาว์ เนาวรัตน์ (2561, น.165-169) ที่ได้กล่าวถึงครูผู้ปฏิบัติการสอนในรายวิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมว่า ผู้สอนนั้นในฐานะผู้ทำงานทางวัฒนธรรมและผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติจะสามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลตามที่ได้กล่าวมาได้หรือไม่นั้น เป็นหน้าที่ที่ผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญ ทบทวน และใส่ใจกับการปฏิบัติการในการสอนตามขอบเขตเนื้อหาของรายวิชา ควรอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติการสอนให้ได้ครบถ้วนตามสิ่งที่ระบุ และที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่งคือ วิชาทางด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาหรือรวมถึงพหุวัฒนธรรมดนตรีเองก็ตาม เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมและผู้คนที่หลากหลาย ผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจในเรื่องความรู้เฉพาะสาขา เรื่องความแตกต่างหลากหลายของผู้คนและวัฒนธรรมด้วย ต้องใส่ใจในการถ่ายทอดเนื้อหา เพราะมีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง หากผู้สอนขาดความเข้าใจในตัววิชาและความรู้ อาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ฉะนั้นจึงถือว่าเป็นประเด็นที่ต้องตระหนักและทบทวนอยู่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้จะมีการนำไปใช้ต่อยอดขยายผลในการวิจัยในอนาคตที่เกี่ยวข้องในแนวทางประเด็นเดียวกัน และสามารถนำไปสู่การอธิบายภาพรวมของสถานภาพ สภาพการจัดการเรียนการสอนหรือตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดการเรียนรู้รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษานำร่อง (Pilot Studies) ซึ่งทำการศึกษาเฉพาะกลุ่ม โดยมุ่งศึกษาเพียงสถาบันในสังกัดกลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่นที่เปิดสอนในหลักสูตรดนตรีศึกษา ยังไม่ครอบคลุมในทุกสถาบันที่เปิดสอนในหลักสูตรดนตรีศึกษาและมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรี โดยผลวิจัยที่ได้มานั้นอาจยังไม่เพียงพอสำหรับการอ้างอิงถึงภาพรวมของสถานภาพรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมดนตรีระดับประเทศได้เช่นกัน ควรมีการศึกษาในวงกว้างขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย อีกทั้งควรมีการเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัย ตลอดจนเครื่องมือวิจัยที่เหมาะสมและครอบคลุมการศึกษาข้อมูลที่หลากหลายมาใช้งาน อาทิ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในหลักสูตรตามประเด็นรายวิชาที่สนใจด้วย หรือการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น เพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *ประกาศกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง การกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาสังกัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาประจำปีงบประมาณ2565 เมื่อวันที่ 29 พ.ย.2564*. สืบค้นจาก <https://www.banmuang.co.th/news/education/260730>
- คณิตเทพ ปิตุภูมิภาค. (2560). เนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนในระบบดนตรีชุมชนศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่. *Journal of Fine Arts, Chiang Mai University*, 8(2), 265-302.
- เคลน บุญยานันต์ และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. (2563). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 7(2), 243-258.
- ณรุทธ์ สุทธิจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา หลักการและสาระสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นันทิดา จันทรางศุ สุรสีห์ ขานกสกุล และ สกาวรุ่ง สายบุญมี. (2563). ทิศทางการสอนดนตรีโลก. *Journal of Education Studies*, 48(1), 142 - 163.
- นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2561). *การศึกษาพหุวัฒนธรรม มุมมองเชิงวิพากษ์และปฏิบัติการในโรงเรียน*. เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579*. สืบค้นจาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1540-file.pdf>
- ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ และนันทิดา จันทรางศุ. (2560). *รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระดนตรีสำหรับชั้นประถมศึกษาของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Campbell, P. S., & Wade, B. C. (2004). *Teaching Music Globally: Experiencing music, expressing culture*. New York: Oxford University Press.
- Campbell, P. S., Anderson, W. M. (2010). *Multicultural Perspectives In Music Education Vol. 3*. Maryland: MENC : National Association for Music Education.
- Mark, M. L., & Madura, P. (2013). *Contemporary music education*. Boston: Cengage Learning.
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st Century Learning Definition*. Retrieved from <http://battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>
- Thuntaweche, S. (2017). *The IDEAL THAILAND music institute in higher education in the 21st century*. (Doctoral dissertation). Mahidol University, Nakhonprathom.
- Thuntaweche, S., & Trakarnrung, S. (2017). The ideal characteristics of higher education music institutes in 21st century Thailand. *Malaysian Journal of Music*, 6(1), 30-49.